

cast. *jobaba*, judeocatalà *fariduba* (S. XIV), jud.-fr. *hardobe*, àr. vg. *hardabbe* 'gep', leon. *aldubrio* «envoltorio de ropa mal hecho», *drobillo* «rebuñón en el vestido mal puesto», i d'altres, que es veuran en el *DECH* i *DCEC* (JOROBA).

FARMÀCIA, pres del gr. *φάρμακεια* 'ús que fan dels medicaments, tècnica medicamentària', derivat de *φάρμακον* 'medicina, medicament'. □ 1.ª doc.: Lab. 1839.

La documentació tan tardana d'aquest mot i els seus solidaris en català (com en alemany, etc.) es comprèn per l'ús arrelat d'*apotecari* i el seu grup, tenaçment i robustament mantinguts pels nostres tècnics i professionals: recordo que vells i savis amics d'aquest ram (Deulofeu 1911, Gombau 1915, Miquel Baltà 1923) insistien a dir i posar en llur conversa i escrits *apotecari*, «veniu a trobar-me a ca l'*apotecari*» (solia dir-me el més il·lustre i savi d'entre ells).

DERIV.: *Farmacèutic* [id.], ll. *pharmaceuticus*, gr. *φαρμακευτικός* id., derivat de *φαρμακεύς* 'el qui prepara *φάρμακα*'.

CP.: *Farmacologia* [id.], *farmacòleg*, *Farmacopea* [id.], gr. *φαρμακοποιία* 'confecció de drogues', amb *ποιέω* 'jo faig'. +*Farmacopola* [id.], gr. *φαρμακοπώλης* id., amb *πώλω* 'jo venc'. *Polifarmàcia*. *Farmacoteca* (gr. *θήκη* 'estoig' 'dipòsit') i +*farmaciola* usats com a bons substituïts del castellanisme *botiquin*.

Farmacot, com suggereix Carles Duarte, pot resultar d'un encreuament d'*estaferm* amb *farnacot(a)* despectiu de FARNACA.

FARNACA, 'llebreta, cadell de llebre', de l'àrab *ḥarnaq* id., d'origen irani. □ 1.ª doc.: 1919 (JAmades, *Excursions*, Gandesa II, 289); en arag. 1495; 1 l'hispan. *ḥarnaq* ja en el nostre *RMa.*, S. XIII; com a sobrenom d'una poetessa aràbiga del S. VI, que vivia a Hira ciutat mig-persa.

Codera, *Discurso de Entrada en la Acad. Esp.*, pp. 10-11; MLWagner, *RFE* XXI, 243-4; i les meves notes de 1937 i posteriors, *DECH*, *EntreDL* III, 98-100. En cat. el recull també per a «llebre petita», Pinyas a Poboleda (*Butll. Cl. Pir. Trsa.* II, 156). S'usa, segons el detall de les meves notes a tot el Sud del català occidental, fins a la latitud de Benavarri-Àger-Montmagastre-StaColQ., però ja no en català oriental (desconegut Gaià avall, almenys a Bonastre) ni en el Segre mitjà (no a Cabó ni a Tuixén); pel NO. n'hi ha una franja al llarg del límit arag. fins a Benasc; 2 pel Sud arriba fins a Bellmunt de Mesquí, Sorita, la Tinença, Canet lo Roig i Olocau del Rei (ja arag.), però ja no a l'Alt Maestrat i menys a l'Horta de València.

En el domini castellà no és solament de Ribagorça com creia Codera, però només aragonès i navarro-aragonès. S'usa avui a tot l'Alt Aragó des de la Vall de l'Èsera i la de Gistau, fins a Echo i Ansó (1935), i entra a l'Alta Navarra des de Salvatierra de Sos (*Arch-FilArag.* VIII, 24-39) a Liédena (Casac.) i fins a Salazar: en tota aquesta zona (i ja a Ansó i en el Roncal,

1971) alterada en *fornaca*; cap al Sud, no arriba a la zona central d'Aragó però sí a la Vall de l'Ebre (P. de Íxar, i pels seus afluents de la dreta fins a Olocau del Rei). V. el croquis donat a CATXAP.

5 En àrab el recolliren les fonts hispàniques: *ḥarnaq* «lepus (filius eius)» en el nostre *RMa.* (p. 455), i ja el gloss. de Leiden («lepusculus», p. 287); i, amb equivalència només aproximada, en *PAlc.*; 3 Beaussier registra avui *ḥarnaq* i el seu diminutiu *ḥurāniq* en el 10 Sàhara algerià com a «lebraut» (p. 165) i també és conegut en l'àrab d'Orient (Cañes, a. 1787); ja figura en fonts de l'àrab clàssic. 4 Com a testimoni indirecte val l'aplicació antropològica: *Kherneq* s'usa avui a Algèria (*Gouv. Gral. Alg., Vocab. NP*), i el seu diminutiu *ḥurāniq* és nom de dona usual fins avui a Aràbia. 5 En fi és força coneguda *ḥirniq* com a nom d'una «nota poetessa preislàmica», però no hem d'exagerar prenent això com a testimoni de semitisme bàsic, car és sabut que ella i el seu germà, el famós Tarafa, vivien a la cort del rei de Hira, 6 i aquesta era llavors una ciutat mig-persa mig-aràbiga, en la qual degué rebre ella aquesta denominació irànica com a sobrenom o nom de ploma.

El mot *ḥerneq* o *ḥirniq* és ben conegut com a persa i pertanyent allà a la llengua clàssica. Per més que algun lexicògraf recent (com Steingass) l'hagi pres per arabisme en persa, a penes es pot dubtar que l'emigració fou en sentit invers. No solament no té arrel aràbiga sinó que un mot d'aqueixa estructura difícilment es podria mirar com a semític. D'altra banda en irani sí que se li troba una explicació indígena, car és evidentment una formació paral·lela a la del nom persa de la llebre *ḥergoš*, pròpiament 'orelles-d'ase (*ḥer* 'orella' i *goš* 'ruc') ampliat amb el sufix irani d'adjectius *-nāk*. 7 Com que Codera va posar en dubte la procedència aràbiga del mot pirinenc, perquè «el uso se extiende a puntos donde cabalmente es seguro que no llegaron a dominar los árabes», tot reconeixent que els casos de *CATXAP*, *FARDA* i *FARDATXO* són noms d'animals no gaire allunyats pel sentit i per l'àrea, i amb obscuritats etimològiques comparables, cal ací afirmar que un mot que tingui *f-* hispànica i *h-* inicial en àrab, ja quasi per això sol s'ha de donar com a orientalisme segur.

Tenint en compte aquest escrúpol sobretot, val la pena fixar-se en l'existència de noms curiosament semblants en l'irani antic i originari. Hi ha una coincidència colpidora i completa amb el nom de persona *Φαρνάκης*, *Φάρνακος*, antropònim antic entre els escites, al qual correspon *Parnakka* ja en el persa cunèiforme (Benveniste, *Titres et NPP en iranian ancien*, p. 90), i aquests semblen provenir del mot persa ant. *farnab* 'glòria' (Bailey; Pok., *IEW*, 881.22), que es manté fins avui en la llengua dels escites moderns, o sigui l'ossetí: *færniq* (digor *færniq*) 'afortunat, ric' (Benveniste, *Ét. sur la l. ossète*, 127).

És difícil d'equiparar-lo amb el nom de la llebreta, per raó semàntica (passat que la llebreta hagués estat mirada com a 'presa afortunada', pels caçadors) i encara més fonètica, com sigui que té inicial *ḥ-* en persa